ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 15ης Οκτωβρίου 2009 *

Στην υπόθεση C-263/08,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Högsta domstolen (Σουηδία) με απόφαση της 29ης Μαΐου 2008, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 19 Ιουνίου 2008, στο πλαίσιο της δίκης

Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening

κατά

Stockholms kommun genom dess marknämnd,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. C. Bonichot (εισηγητή), πρόεδρο του τετάρτου τμήματος, προεδρεύοντα του δευτέρου τμήματος, C. Toader, C. W. A. Timmermans, K. Schiemann και L. Bay Larsen, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η σουηδική.

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston
γραμματέας: C. Strömholm, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 7ης Μαΐου 2009,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening, εκπροσωπούμενη από τους P Schönning και G. Högberg Björck, jur kand,

— η Σουηδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις A. Falk, K. Petkovska, C. Meyer-Seitz και S. Johannesson,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους J.-B. Laignelot και P. Dejmek,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 2ας Ιουλίου 2009,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ L 175, σ. 40), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2003/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Μαΐου 2003 (ΕΕ L 156, σ. 17, στο εξής: οδηγία 85/337).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening (ενώσεως της Djurgården-Lilla Värtan για την προστασία του περιβάλλοντος, στο εξής: Miljöskyddsförening) και του Stockholms kommun genom dess marknämnd (Δήμου Στοκχόλμης, στο εξής: Stockholms kommun).

Το νομικό πλαίσιο

Το κοινοτικό δίκαιο

Η οδηγία 2003/35

3 Το άρθρο 1 της οδηγίας 2003/35 ορίζει τα εξής:

«Στόχος της παρούσας οδηγίας είναι να συμβάλει στην εφαρμογή των υποχρεώσεων που προκύπτουν από τη Σύμβαση του Aarhus [για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε θέματα περιβάλλοντος, συναφθείσα εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 2005 (ΕΕ L 124, σ. 1)], ιδίως με:

α) την πρόβλεψη περί συμμετοχής του κοινού στην κατάρτιση ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων που αφορούν το περιβάλλον

β) την ενίσχυση της συμμετοχής του κοινού και την πρόβλεψη διατάξεων σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη στα πλαίσια των οδηγιών 85/337/ΕΟΚ και 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου.»

Η οδηγία 85/337

4 Το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/337 ορίζει τα εξής:

«Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, νοείται ως:

[…]

“κοινό”:

ένα ή περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα καθώς και, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή πρακτική, οι ενώσεις, οι οργανώσεις και οι ομάδες αυτών

“ενδιαφερόμενο κοινό”:

το κοινό το οποίο θίγεται ή ενδέχεται να θιγεί ή του οποίου διακυβεύονται συμφέροντα από τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σχετικά με το περιβάλλον που αναφέρονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2 για τους σκοπούς του παρόντος ορισμού, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που προάγουν την προστασία του περιβάλλοντος και ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις οι οποίες καθορίζονται από την οικεία εθνική νομοθεσία, θεωρούνται ότι έχουν συμφέροντα.»

5 Κατά το άρθρο 2 της οδηγίας 85/337:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, πριν χορηγηθεί η άδεια, τα έργα τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον λόγω, μεταξύ άλλων, της φύσεως, του μεγέθους ή της θέσεώς τους, να χρειάζονται άδεια και εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Αυτά τα έργα ορίζονται στο άρθρο 4.

2. Η εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον μπορεί να διεξάγεται από τα κράτη μέλη στα πλαίσια των υπαρχουσών διαδικασιών παροχής αδειών για σχέδια ή, αν δεν υπάρχει τέτοια διαδικασία, στα πλαίσια άλλων διαδικασιών ή των διαδικασιών που θα θεσπιστούν για την εκπλήρωση των στόχων της παρούσας οδηγίας.

[…]

3. Με την επιφύλαξη του άρθρου 7, τα κράτη μέλη μπορούν σε εξαιρετικές περιπτώσεις να εξαιρούν, εν όλω ή εν μέρει, ένα ειδικό έργο από την παρούσα οδηγία.

Στην περίπτωση αυτή, τα κράτη μέλη:

α) εξετάζουν αν ενδείκνυται άλλη μορφή εκτίμησης

β) θέτουν στη διάθεση του ενδιαφερομένου κοινού τις πληροφορίες που έχουν αποκτηθεί στο πλαίσιο άλλων μορφών εκτίμησης που αναφέρονται στο στοιχείο α', τις πληροφορίες σχετικά με την απόφαση εξαίρεσης και τους λόγους για τη χορήγησή της

[…]».

6 Το άρθρο 4 της οδηγίας 85/337 ορίζει τα εξής:

«1. Με την επιφύλαξη του άρθρου 2, παράγραφος 3, τα έργα που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι υποβάλλονται σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10.

2. Με την επιφύλαξη του άρθρου 2, παράγραφος 3, για τα έργα που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙ, τα κράτη μέλη αποφασίζουν βάσει:

α) κατά περίπτωση εξέτασης,

ή

β) κατωτάτων ορίων ή κριτηρίων που καθορίζει το κράτος μέλος,

κατά πόσο το έργο θα υποβληθεί σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10.

Τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόσουν και τις δύο διαδικασίες που αναφέρονται στα στοιχεία α' και β'.

3. Όταν γίνεται κατά περίπτωση εξέταση ή όταν έχουν τεθεί κατώτατα όρια ή κριτήρια για τους σκοπούς της παραγράφου 2, λαμβάνονται υπόψη τα κριτήρια επιλογής που ορίζονται στο παράρτημα ΙΙΙ.

4. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι αποφάσεις που λαμβάνει η αρμόδια αρχή σύμφωνα με την παράγραφο 2 δημοσιεύονται.»

7 Το σημείο 11 του παραρτήματος Ι της οδηγίας 85/337 αφορά τα «[έ]ργα άντλησης υπόγειων υδάτων ή έργα τεχνητής αναπλήρωσης υπόγειων υδάτων, εφόσον ο ετήσιος όγκος αντλούμενου ή αναπληρούμενου ύδατος ισούται ή υπερβαίνει τα 10 000 000 m3».

8 Το σημείο 10, στοιχείο ιβ', του παραρτήματος ΙΙ της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Έργα υποδομής», αναφέρεται στα «[έ]ργα άντλησης υπόγειων υδάτων και συστήματα τεχνητής αναπλήρωσης υπογείων υδάτων που δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι».

9 Το άρθρο 6 της οδηγίας 85/337 ορίζει τα εξής:

«[…]

2. Το κοινό ενημερώνεται έγκαιρα, με ανακοινώσεις ή άλλα πρόσφορα μέσα, όπως τα ηλεκτρονικά μέσα όπου αυτά είναι διαθέσιμα, για τα ακόλουθα ζητήματα, σε αρχικό στάδιο των διαδικασιών λήψης αποφάσεων σχετικά με το περιβάλλον που αναφέρονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, και, το αργότερο, μόλις καταστεί ευλόγως δυνατή η παροχή πληροφοριών:

α) την αίτηση για συναίνεση ανάπτυξης

β) το γεγονός ότι το σχέδιο υπόκειται σε διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και, ανάλογα με την περίπτωση, το γεγονός ότι έχει εφαρμογή το άρθρο 7

γ) λεπτομέρειες σχετικά με τις αρμόδιες αρχές που είναι υπεύθυνες για τη λήψη της απόφασης, τις αρχές από τις οποίες μπορούν να παρασχεθούν σχετικές πληροφορίες και τις αρχές προς τις οποίες μπορούν να υποβληθούν παρατηρήσεις ή ερωτήματα καθώς και λεπτομέρειες του χρονοδιαγράμματος για τη διαβίβαση των παρατηρήσεων ή των ερωτημάτων

δ) τη φύση των πιθανών αποφάσεων ή, στην περίπτωση που υφίσταται, το σχέδιο απόφασης

ε) ένδειξη του κατά πόσον είναι διαθέσιμες οι πληροφορίες που συλλέγονται σύμφωνα με το άρθρο 5

στ) ένδειξη του χρονοδιαγράμματος και του τόπου παροχής των σχετικών πληροφοριών και των μέσων με τα οποία καθίστανται διαθέσιμες

ζ) λεπτομέρειες όσον αφορά τις ρυθμίσεις περί της συμμετοχής του κοινού κατά την παράγραφο 5 του παρόντος άρθρου.

3. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, σε εύλογο χρονικό διάστημα, τίθενται στη διάθεση του ενδιαφερόμενου κοινού τα εξής:

α) κάθε πληροφορία που συλλέγεται σύμφωνα με το άρθρο 5

β) σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, οι κύριες εκθέσεις και συμβουλές που παρέχονται στην αρμόδια αρχή ή αρχές κατά το χρόνο που το ενδιαφερόμενο κοινό ενημερώνεται σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου

γ) σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας 2003/4/ΕΚ, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες [(ΕΕ L 41, σ. 26)], πληροφορίες, πλην εκείνων οι οποίες αναφέρονται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου, [οι οποίες] έχουν σχέση με την απόφαση σύμφωνα με το άρθρο 8 και οι οποίες καθίστανται διαθέσιμες μόνο αφού έχει ενημερωθεί το ενδιαφερόμενο κοινό, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου.

4. Στο ενδιαφερόμενο κοινό παρέχονται έγκαιρα και πραγματικά δυνατότητες να συμμετάσχει στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σχετικά με το περιβάλλον που αναφέρονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, και, για τον σκοπό αυτόν, έχει το δικαίωμα να διατυπώνει παρατηρήσεις και γνώμες, όταν όλες οι επιλογές είναι ακόμη δυνατές, στην αρμόδια αρχή ή αρχές πριν από τη λήψη της απόφασης για τη συναίνεση ανάπτυξης.

5. Οι αναλυτικές ρυθμίσεις για να ενημερώνεται το κοινό, παραδείγματος χάριν με τοιχοκόλληση σε ορισμένη ακτίνα ή δημοσίευση στις τοπικές εφημερίδες, και για τη διαβούλευση με το ενδιαφερόμενο κοινό, παραδείγματος χάριν με την υποβολή γραπτών προτάσεων ή τη διενέργεια δημοσκοπήσεων, καθορίζονται από τα κράτη μέλη.

6. Για καθένα από τα διαφορετικά στάδια, προβλέπονται εύλογα χρονικά πλαίσια, τα οποία παρέχουν επαρκή χρονικά διαστήματα για την ενημέρωση του κοινού καθώς και για την προετοιμασία και την αποτελεσματική συμμετοχή του ενδιαφερομένου κοινού στη λήψη αποφάσεων για το περιβάλλον, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου.»

10 Το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337 ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, σύμφωνα με το εθνικό νομικό τους σύστημα, κάθε μέλος του ενδιαφερόμενου κοινού:

α) που έχει επαρκές συμφέρον ή, εναλλακτικά,

β) που υποστηρίζει ότι επέρχεται προσβολή δικαιώματος, εάν αυτό απαιτείται ως προϋπόθεση από το δικονομικό διοικητικό δίκαιο ενός κράτους μέλους,

έχει πρόσβαση σε μια διαδικασία εξέτασης ενώπιον δικαστηρίου ή άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου οργάνου συσταθέντος νομοθετικώς, προκειμένου να αμφισβητήσει την ουσιαστική ή τη διαδικαστική νομιμότητα αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων που εμπίπτουν στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας περί συμμετοχής του κοινού.

Τα κράτη μέλη καθορίζουν σε ποια φάση είναι δυνατόν να προσβάλλονται αποφάσεις, πράξεις ή παραλείψεις.

Τα κράτη μέλη καθορίζουν τι αποτελεί επαρκές συμφέρον και τι προσβολή δικαιώματος, με σταθερό στόχο να παρέχεται στο ενδιαφερόμενο κοινό ευρεία πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Προς τούτο, το συμφέρον κάθε μη κυβερνητικής οργάνωσης που πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 1, παράγραφος 2, θεωρείται επαρκές για τους σκοπούς του στοιχείου α' του παρόντος άρθρου. Οι οργανώσεις αυτές θεωρείται επίσης ότι έχουν δικαιώματα που μπορούν να προσβληθούν, για τους σκοπούς του στοιχείου β' του παρόντος άρθρου.

Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου δεν αποκλείουν τη δυνατότητα μιας προκαταρκτικής διαδικασίας αναθεώρησης ενώπιον διοικητικής αρχής και δεν θίγουν την απαίτηση να εξαντλούνται οι διοικητικές διαδικασίες αναθεώρησης πριν από την προσφυγή σε δικαστικές διαδικασίες αναθεώρησης, όπου υφίσταται τέτοιου είδους απαίτηση κατά την εθνική νομοθεσία.

Οι σχετικές διαδικασίες πρέπει να είναι ορθές, δίκαιες, εμπρόθεσμες και να μην έχουν απαγορευτικό κόστος.

Για τη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας των διατάξεων του παρόντος άρθρου, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να τίθενται στη διάθεση του κοινού οι πρακτικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση στις διοικητικές και δικαστικές διαδικασίες αναθεώρησης.»

Το εθνικό δίκαιο

11 Η παροχέτευση των υπογείων υδάτων και η διοχέτευση υδάτων προς αύξηση της ποσότητας των εν λόγω υπογείων υδάτων, καθώς και η κατασκευή εγκαταστάσεων προς τούτο, συνιστούν δραστηριότητες για τις οποίες απαιτείται προηγούμενη άδεια

σύμφωνα με τα άρθρα 2 και 9 του κεφαλαίου 11 του κώδικα περιβάλλοντος. Οι αιτήσεις για τη χορήγηση αδείας για τον συγκεκριμένο τομέα δραστηριοτήτων εξετάζονται σε πρώτο βαθμό από τα αρμόδια για τις υποθέσεις περιβάλλοντος τμήματα των πρωτοδικείων, κατ' εφαρμογήν του άρθρου άρθρο 9, στοιχείο b, του κεφαλαίου 11 του κώδικα αυτού. Οι αποφάσεις των αρμοδίων για υποθέσεις περιβάλλοντος τμημάτων των πρωτοδικείων υπόκεινται σε έφεση ενώπιον των αρμοδίων για υποθέσεις περιβάλλοντος τμημάτων των εφετείων, των οποίων οι αποφάσεις και οι διατάξεις υπόκεινται σε αναίρεση ενώπιον του Högsta domstolen (ακυρωτικού δικαστηρίου), κατ' εφαρμογήν των άρθρων 1 και 9 του κεφαλαίου 23 του εν λόγω κώδικα.

12 Οι διατάξεις περί της εκτιμήσεως των επιπτώσεων στο περιβάλλον περιέχονται στο κεφάλαιο 6 του κώδικα περιβάλλοντος. Στο κεφάλαιο αυτό προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι όποιος σκοπεύει να ασκήσει δραστηριότητα για την οποία απαιτείται άδεια, πρέπει να διαβουλευτεί με τη länsstyrelsen (νομαρχία), την εποπτεύουσα αρχή, καθώς και τους ιδιώτες που ενδέχεται να θίγονται ατομικά. Κατόπιν αυτής της διαβουλεύσεως, η εν λόγω αρχή αποφαίνεται επί της πιθανότητας να έχει η σχεδιαζόμενη δραστηριότητα σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Αν κρίνει ότι υπάρχει τέτοιο ενδεχόμενο, διευρύνεται ο κύκλος των διαβουλεύσεων ώστε να περιλάβει και άλλες δημόσιες αρχές, καθώς επίσης και τους ενδιαφερόμενους δήμους, το κοινό και τις οργανώσεις.

13 Το δικαίωμα ασκήσεως ενδίκου βοηθήματος ή μέσου διέπεται από τα άρθρα 12 και 13 του κεφαλαίου 16 του κώδικα περιβάλλοντος. Το δικαίωμα αυτό το οποίο έχουν οι διάδικοι μιας ένδικης διαφοράς και ορισμένες οργανώσεις και αρχές διέπεται από τα άρθρα 12 επ. του ως άνω κεφαλαίου 16. Το εν λόγω άρθρο 13 ορίζει ότι ένωση μη κερδοσκοπικού σκοπού μπορεί, υπό ορισμένες προβλεπόμενες στη διάταξη προϋποθέσεις, να ασκήσει ένδικο βοήθημα ή μέσο κατά δικαστικών ή διοικητικών αποφάσεων που αφορούν τη χορήγηση αδείας, την έγκριση ή την απαλλαγή και εκδόθηκαν βάσει του κώδικα περιβάλλοντος.

14 Το ίδιο αυτό άρθρο 13 επιβάλλει όπως η ένωση πληροί τρεις προϋποθέσεις, δηλαδή να έχει ως σκοπό, σύμφωνα με το καταστατικό της, την προστασία της φύσεως ή του περιβάλλοντος, να έχει ασκήσει τη δραστηριότητά της στη Σουηδία επί τρία τουλάχιστον έτη και να έχει το λιγότερο 2 000 μέλη.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

15 Ο Stockholms kommun συνήψε σύμβαση με επιχείρηση παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας αφορώσα την κατασκευή, στις περιοχές Hjorthagen και Fisksjöäng, οι οποίες βρίσκονται στο βόρειο Djurgården, μιας διερχόμενης από βράχο σήραγγας μήκους ενός περίπου χιλιομέτρου, για τη διέλευση ηλεκτρικών καλωδίων προς αντικατάσταση εναερίων καλωδίων υψηλής τάσεως

16 Για την πραγματοποίηση του σχεδίου αυτού απαιτούνταν, αφενός, να διασφαλισθεί η παροχέτευση των εισρεόντων υπογείων υδάτων από τη σήραγγα διελεύσεως ηλεκτρικών καλωδίων και από την οικεία σήραγγα προσβάσεως και, αφετέρου, η κατασκευή, σε ορισμένα ακίνητα της εν λόγω περιοχής, εγκαταστάσεων για την παροχέτευση και για την εκ νέου διοχέτευση των υδάτων στο χώμα ή στο βραχώδες έδαφος, προκειμένου να αντισταθμίζεται η ενδεχόμενη μείωση της στάθμης των υπογείων υδάτων.

17 Με απόφαση της 27ης Μαΐου 2004, το länsstyrelsen i Stockholms län (νομαρχία Στοκχόλμης), αποφαινόμενο κατόπιν εξετάσεως σύμφωνα με το κεφάλαιο 6 του κώδικα περιβάλλοντος, διαπίστωσε, βάσει της πραγματοποιηθείσας εκτιμήσεως των επιπτώσεων του σχεδίου στο περιβάλλον, ότι υπήρχε το ενδεχόμενο το επίμαχο έργο να έχει σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, ιδίως όσον αφορά τα υπόγεια ύδατα.

18 Με απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2006, το miljödomstolen vid Stockholms tingsrätt (αρμόδιο για τις υποθέσεις περιβάλλοντος τμήμα του πρωτοδικείου) χορήγησε, βάσει του κεφαλαίου 11 του κώδικα περιβάλλοντος, άδεια στον Stockholms kommun για την πραγματοποίηση των επιμάχων εργασιών.

19 Η Miljöskyddsförening άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Miljööverdomstolen του Svea hovrätt (αρμοδίου για τις υποθέσεις περιβάλλοντος τμήματος του εφετείου του Svealand), αλλά η έφεση αυτή κρίθηκε απαράδεκτη, με την αιτιολογία ότι η Miljöskyddsförening δεν πληρούσε την προβλεπόμενη από το άρθρο 13 του κεφαλαίου 16 του κώδικα περιβάλλοντος προϋπόθεση ότι πρέπει να έχει

2 000 τουλάχιστον μέλη, προκειμένου να μπορεί να ασκήσει ένδικο βοήθημα ή μέσο κατά δικαστικών ή διοικητικών αποφάσεων που εκδόθηκαν στο πλαίσιο εφαρμογής του κώδικα περιβάλλοντος.

20 Η Miljöskyddsförening υπέβαλε αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως αυτής περί κηρύξεως απαραδέκτου, ενώπιον του Högsta domstolen.

21 Υπό την κρίση του δικαστηρίου αυτού τέθηκε το ζήτημα αν το επίδικο σχέδιο ενέπιπτε στην οδηγία 85/337, ως σχέδιο του παραρτήματος ΙΙ, σημείο 10, στοιχείο ιβ', της οδηγίας αυτής, το οποίο, σύμφωνα με την απόδοση της οδηγίας στα σουηδικά, προφανώς αναφέρεται μόνο στην άντληση των υπογείων υδάτων με σκοπό τη μεταγενέστερη χρήση τους. Εξάλλου, τέθηκε επίσης το ζήτημα ποιο είναι το ακριβές περιεχόμενο του δικαιώματος προσφυγής στη δικαιοσύνη, όπως προβλέπεται με τη Σύμβαση του Aarhus, και αν οι προϋποθέσεις που προβλέπει συναφώς η σουηδική νομοθεσία είναι υπερβολικά αυστηρές.

22 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Högsta domstolen αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«1) Έχει το παράρτημα ΙΙ, σημείο 10, της οδηγίας 85/337 την έννοια ότι καλύπτει σχέδιο που συνίσταται στη παροχέτευση των εισρεόντων υπογείων υδάτων από σήραγγα διελεύσεως ηλεκτρικών καλωδίων και στη διοχέτευσή τους στο χώμα ή στο βραχώδες έδαφος, προς αντιστάθμιση της ενδεχόμενης μειώσεως της στάθμης των υπογείων υδάτων, και στην κατασκευή και διατήρηση εγκαταστάσεων για την παροχέτευση και τη διοχέτευση υδάτων;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, έχει το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337 –που προβλέπει ότι το ενδιαφερόμενο κοινό, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, πρέπει να έχει πρόσβαση σε διαδικασία εξετάσεως ενώπιον δικαστηρίου ή άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου οργάνου συσταθέντος νομοθετικώς, προκειμένου να αμφισβητήσει την ουσιαστική ή τη διαδικαστική

νομιμότητα αποφάσεων– την έννοια ότι απαιτεί το ενδιαφερόμενο κοινό να έχει δικαίωμα ασκήσεως ενδίκου μέσου κατά δικαστικής αποφάσεως επί ζητήματος σχετικού με τη χορήγηση αδείας ακόμη και στην περίπτωση που το ενδιαφερόμενο κοινό είχε τη δυνατότητα να μετάσχει στη διαδικασία εξετάσεως της αιτήσεως χορηγήσεως αδείας και να εκφράσει την άποψή του;

3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα, έχουν τα άρθρα 1, παράγραφος 2, 6, παράγραφος 4, και 10α της οδηγίας 85/337 την έννοια ότι τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν διατάξεις όσον αφορά το ενδιαφερόμενο κοινό κατ' άρθρο 6, παράγραφος 4, και κατ' άρθρο 10α αντιστοίχως, με συνέπεια ότι οι μικρές τοπικές οργανώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος να έχουν δικαίωμα συμμετοχής στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων του άρθρου 6, παράγραφος 4, όσον αφορά σχέδια που ενδέχεται να έχουν σημαντική επίπτωση στο περιβάλλον της περιοχής στην οποία αναπτύσσουν δραστηριότητα, αλλά όχι το κατά το άρθρο 10α δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

23 Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν σχέδιο όπως το επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης εμπίπτει στην έννοια των «έργων άντλησης υπόγειων υδάτων και συστημάτων τεχνητής αναπλήρωσης υπογείων υδάτων που δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι» της οδηγίας 85/337 την οποία αφορά το σημείο 10, στοιχείο ιβ', του παραρτήματος ΙΙ της εν λόγω οδηγίας.

24 Κατά το αιτούν δικαστήριο, το σημείο 10, στοιχείο ιβ', του εν λόγω παραρτήματος ΙΙ, ως έχει αποδοθεί στα σουηδικά, θα μπορούσε να αφορά αποκλειστικώς και μόνον τα σχέδια αντλήσεως υπογείων υδάτων με σκοπό τη μεταγενέστερη χρήση τους.

25 Κατά πάγια νομολογία, η ανάγκη ομοιόμορφης εφαρμογής και, ως εκ τούτου, ομοιόμορφης ερμηνείας των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου αποκλείει, σε περίπτωση αμφιβολίας, να εξετάζεται μεμονωμένα μια διάταξη σε μία μόνο γλώσσα, αλλ' αντιθέτως επιβάλλει να ερμηνεύεται και να εφαρμόζεται υπό το πρίσμα των αποδόσεών της στις άλλες επίσημες γλώσσες (αποφάσεις της 9ης Μαρτίου 2006, C-74/05, Zuid-Hollandse Milieufederatie και Natuur en Milieu, Συλλογή 2006, σ. I-2443, σκέψη 20, και της 29ης Ιανουαρίου 2009, C-311/06, Consiglio Nazionale degli Ingegneri, Συλλογή 2009, σ. I-415, σκέψη 53).

26 Εξάλλου, η ανάγκη μιας τέτοιας ερμηνείας επιβάλλει, όταν υφίσταται διάσταση μεταξύ των αποδόσεων μιας διατάξεως στις διάφορες γλώσσες, να ερμηνεύεται η επίμαχη διάταξη σε συνάρτηση με την όλη οικονομία και τον σκοπό της ρυθμίσεως της οποίας αποτελεί μέρος (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 1995, C-449/93, Rockfon, Συλλογή 1995, σ. I-4291, σκέψη 28).

27 Όσον αφορά το σημείο 10, στοιχείο ιβ', του παραρτήματος ΙΙ της οδηγίας 85/337, από την εξέταση των αποδόσεων της διατάξεως αυτής στις διάφορες γλώσσες και, ειδικότερα, στη γερμανική, στην αγγλική, στην ισπανική, στη φινλανδική, στη γαλλική, στην ιταλική, στην ολλανδική, στην πολωνική και στην πορτογαλική, προκύπτει ότι η διάταξη αυτή αφορά τα έργα αντλήσεως υπόγειων υδάτων και συστημάτων αναπληρώσεως υπογείων υδάτων που δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι της εν λόγω οδηγίας, ανεξαρτήτως του σκοπού για τον οποίο πρέπει να πραγματοποιηθούν τα έργα αυτά και, ιδίως, της χρήσεως των κατά τα άνω αντληθέντων ή εκ νέου διοχετευθέντων υδάτων η οποία πρέπει να γίνει στη συνέχεια.

28 Επιπλέον, ούτε το σημείο 11 του παραρτήματος Ι της ίδιας οδηγίας προβλέπει τέτοια κριτήρια όσον αφορά τα έργα αντλήσεως υπογείων υδάτων ή τεχνητής αναπληρώσεως υπογείων υδάτων, εφόσον ο ετήσιος όγκος των υδάτων προς άντληση ή αναπλήρωση ανέρχεται τουλάχιστον σε 10 000 000 κυβικά μέτρα.

29 Τέλος, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 85/337 είναι εκτεταμένο και ο σκοπός της ευρύτατος (βλ. απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2008, C-2/07, Abraham κ.λπ., Συλλογή 2008, σ. I-1197, σκέψη 32 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

30 Κατά συνέπεια, το άρθρο 10, στοιχείο ιβ', του παραρτήματος ΙΙ της οδηγίας 85/337 έχει την έννοια ότι αφορά όλα τα έργα αντλήσεως και τα συστήματα τεχνητής αναπληρώσεως υπογείων υδάτων που δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι της εν λόγω οδηγίας, ανεξαρτήτως του σκοπού τους, επομένως δε αφορά και τα έργα που δεν συνεπάγονται τη μεταγενέστερη χρησιμοποίηση των εν λόγω υδάτων.

31 Κατόπιν των ανωτέρω, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι σχέδιο όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, το οποίο συνίσταται στην παροχέτευση των εισρεόντων υδάτων από σήραγγα διελεύσεως ηλεκτρικών καλωδίων και στη διοχέτευσή τους στο χώμα ή στο βραχώδες έδαφος, προς αντιστάθμιση της ενδεχόμενης μειώσεως της στάθμης των υπογείων υδάτων, και στην κατασκευή και διατήρηση εγκαταστάσεων για την παροχέτευση και τη διοχέτευση υδάτων, εμπίπτει στο σημείο 10, στοιχείο ιβ', του παραρτήματος ΙΙ της οδηγίας 85/337, ανεξαρτήτως του τελικού προορισμού των υπογείων υδάτων και, ειδικότερα, ανεξαρτήτως του αν πρόκειται να χρησιμοποιηθούν μεταγενεστέρως.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

32 Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινισθεί αν το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337 συνεπάγεται ότι το ενδιαφερόμενο κοινό δικαιούται να ασκήσει ένδικο μέσο κατά της αποφάσεως με την οποία όργανο, το οποίο ανήκει στη δικαστική εξουσία ενός κράτους μέλους, αποφάνθηκε επί αιτήσεως χορηγήσεως αδείας για σχέδιο, ενώ το ενδιαφερόμενο κοινό είχε τη δυνατότητα να μετάσχει στη διαδικασία εξετάσεως της αιτήσεως χορηγήσεως αδείας, παρεμβαίνοντας στη διαδικασία ενώπιον του εν λόγω δικαιοδοτικού οργάνου, και να εκφράσει την άποψή του στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής.

33 Η οδηγία 85/337, κατόπιν των τροποποιήσεων που επήλθαν με την οδηγία 2003/35, η οποία σκοπεί στη θέση της Συμβάσεως του Aarhus σε εφαρμογή, προβλέπει, στο άρθρο 10α, υπέρ του «ενδιαφερομένου κοινού», εφόσον πληροί ορισμένες προϋποθέσεις, τη δυνατότητα προσφυγής ενώπιον δικαιοδοτικού ή άλλου ανεξαρτήτου οργάνου, προκειμένου να αμφισβητήσει την από ουσιαστικής ή τυπικής απόψεως νομιμότητα των αποφάσεων, των πράξεων ή των παραλείψεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της.

34 Ως εκ τούτου, πρέπει να έχουν τη δυνατότητα τέτοιας προσφυγής, όπως προκύπτει από το γράμμα της εν λόγω διατάξεως, τα άτομα τα οποία περιλαμβάνονται στο ενδιαφερόμενο κοινό και τα οποία είτε έχουν επαρκές έννομο συμφέρον είτε, εφόσον το απαιτεί η εθνική νομοθεσία, ισχυρίζονται ότι κάποιο από τα έργα τα οποία αφορά η οδηγία 85/337 προσβάλλει τα δικαιώματά τους.

35 Από την ίδια διάταξη προκύπτει ότι ανταποκρίνεται στα κριτήρια περί του «ενδιαφερομένου κοινού» που δικαιούται να ασκήσει την κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/337 προσφυγή, σε συνδυασμό με το άρθρο 10α της οδηγίας αυτής, κάθε μη κυβερνητική οργάνωση που προάγει την προστασία του περιβάλλοντος και ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της οικείας εθνικής νομοθεσίας.

36 Εξάλλου, το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας 85/337 εγγυάται ειδικότερα στο «ενδιαφερόμενο κοινό» την πραγματική συμμετοχή στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων σχετικών με το περιβάλλον, όσον αφορά τα σχέδια που μπορεί να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

37 Το γεγονός ότι η άδεια για σχέδιο που συνίσταται στη διέλευση ηλεκτρικών καλωδίων και στην άντληση υπογείων υδάτων, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία αποτελεί απόφαση υπό την έννοια του άρθρου 10α της οδηγίας 85/337, εκδόθηκε από δικαστήριο το οποίο ασκεί στο πλαίσιο αυτό διοικητικής φύσεως αρμοδιότητες δεν μπορεί να εμποδίσει την άσκηση, εκ μέρους ενώσεως η οποία πληροί τις προϋποθέσεις που υπομνήσθηκαν με τη σκέψη 35 της παρούσας αποφάσεως και σύμφωνα με τις λεπτομέρειες του εθνικού δικαίου, του δικαιώματος της εν λόγω ενώσεως να προσφύγει δικαστικώς κατά της ως άνω αποφάσεως.

38 Συγκεκριμένα, αφενός, το δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη, υπό την έννοια του άρθρου 10α της οδηγίας 85/337, είναι ανεξάρτητο από τη διοικητική ή δικαιοδοτική φύση της αρχής που έχει εκδώσει την απόφαση ή την προσβαλλόμενη πράξη. Αφετέρου, η συμμετοχή στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων σχετικών με το περιβάλλον, υπό τις προϋποθέσεις των άρθρων 2, παράγραφος 2, και 6, παράγραφος 4, της οδηγίας 85/337 είναι αυτοτελής και έχει διαφορετικό σκοπό απ' ό,τι η προσφυγή στη δικαιοσύνη, η οποία μπορεί ενδεχομένως να στρέφεται κατά της αποφάσεως που λαμβάνεται κατά το πέρας της εν λόγω διαδικασίας. Συνεπώς, η συμμετοχή αυτή δεν επηρεάζει τις προϋποθέσεις προσφυγής στη δικαιοσύνη.

39 Κατά συνέπεια, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το ενδιαφερόμενο κοινό, υπό την έννοια των άρθρων 1, παράγραφος 2, και 10α της οδηγίας 85/337 πρέπει να έχει δικαίωμα να ασκήσει ένδικο μέσο κατά της αποφάσεως με την οποία ένα όργανο, το οποίο ανήκει στη δικαστική εξουσία ενός κράτους μέλους, αποφάνθηκε επί αιτήσεως χορηγήσεως αδείας για σχέδιο, ενώ το ενδιαφερόμενο κοινό είχε τη δυνατότητα να μετάσχει στη διαδικασία εξετάσεως της αιτήσεως χορηγήσεως αδείας, παρεμβαίνοντας στη διαδικασία ενώπιον του εν λόγω δικαιοδοτικού οργάνου, και να εκφράσει την άποψή του στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής.

Επί του τρίτου ερωτήματος

40 Με το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινισθεί αν, στο πλαίσιο της εφαρμογής των άρθρων 6, παράγραφος 4, και 10α της οδηγίας 85/337, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι μικρές τοπικές οργανώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος μετέχουν στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων του άρθρου 2, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, χωρίς ωστόσο να δικαιούνται να προσφύγουν δικαστικώς κατά της αποφάσεως που λαμβάνεται κατά το πέρας της διαδικασίας αυτής.

41 Από την απόφαση περί παραπομπής και από την υποβληθείσα στο Δικαστήριο δικογραφία καθώς και από την ανταλλαγή ισχυρισμών κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση προκύπτει ότι το ερώτημα αυτό υποβάλλεται κυρίως διότι, η σχετική εθνική νομοθεσία, προβλέπει τον κανόνα ότι μόνον ένωση που αριθμεί τουλάχιστον 2 000 μέλη μπορεί να προσφύγει κατά αποφάσεως σχετικής με το περιβάλλον.

42 Από την οδηγία 85/337 προκύπτει ότι αυτή διακρίνει, αφενός, μεταξύ του κοινού που ενδιαφέρεται για κάποιο από τα έργα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της και, αφετέρου, μιας υποκατηγορίας του ενδιαφερομένου κοινού, αποτελούμενης από φυσικά ή νομικά πρόσωπα στα οποία, λαμβανομένης υπόψη της ιδιαίτερης θέσεώς τους έναντι του επιμάχου έργου πρέπει, δυνάμει του άρθρου 10α, να αναγνωρισθεί το δικαίωμα να προσβάλουν την απόφαση η οποία το εγκρίνει.

43 Η εν λόγω οδηγία παραπέμπει στην εθνική νομοθεσία για τον καθορισμό των προϋποθέσεων από τις οποίες μπορεί να εξαρτάται το παραδεκτό της προσφυγής. Οι προϋποθέσεις αυτές μπορεί να είναι η ύπαρξη «επαρκούς εννόμου συμφέροντος» για την προσφυγή ή η «προσβολή δικαιώματος», αναλόγως του συνήθως χρησιμοποιουμένου στην εθνική νομοθεσία όρου.

44 Όσον αφορά τις μη κυβερνητικές οργανώσεις που αναπτύσσουν δράση για την προστασία του περιβάλλοντος, το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/337, σε συνδυασμό με το άρθρο 10α της οδηγίας αυτής, επιβάλλει όσες εξ αυτών «ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις οι οποίες καθορίζονται από την οικεία εθνική νομοθεσία» να θεωρούνται, αναλόγως της περιπτώσεως, ως έχουσες «επαρκές έννομο συμφέρον» ή ως φορείς ενός από τα δικαιώματα τα οποία ενδέχεται να προσβληθούν από έργο που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής.

45 Καίτοι το τελευταίο αυτό άρθρο, παραπέμποντας στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, επαφίεται στους εθνικούς νομοθέτες ως προς τον καθορισμό των προϋποθέσεων που πρέπει να πληρούνται προκειμένου μια μη κυβερνητική οργάνωση που αναπτύσσει δράση για την προστασία του περιβάλλοντος, όπως μια ένωση, να έχει δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη υπό τις προμνησθείσες προϋποθέσεις, δεδομένου ότι οι κατά τα άνω προβλεπόμενοι εθνικοί κανόνες πρέπει, αφενός, να διασφαλίζουν «ευρεία πρόσβαση στη δικαιοσύνη» και, αφετέρου προσδίδουν πρακτική αποτελεσματικότητα στις διατάξεις της οδηγίας 85/337 που αφορούν το δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη. Κατά συνέπεια, οι εν λόγω εθνικοί κανόνες δεν πρέπει να ενέχουν τον κίνδυνο να καταστήσουν κενές περιεχομένου τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου κατά τις οποίες εκείνοι οι οποίοι έχουν επαρκές έννομο συμφέρον προκειμένου να προσβάλουν ένα σχέδιο, καθώς και εκείνοι των οποίων τα δικαιώματα προσβάλλει το σχέδιο αυτό, μεταξύ των οποίων οι οργανώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, πρέπει να έχουν τη δυνατότητα ασκήσεως ενδίκου βοηθήματος ή μέσου ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων.

46 Από την άποψη αυτή, εθνικός νόμος μπορεί να απαιτεί να έχει μια τέτοια ένωση, η οποία σκοπεύει να προσβάλει δικαστικώς σχέδιο εμπίπτον στην οδηγία 85/337, καταστατικό σκοπό σχετικό με την προστασία της φύσεως και του περιβάλλοντος.

47 Επιπλέον, δεν αποκλείεται η προϋπόθεση κατά την οποία μια ένωση για την προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να έχει ελάχιστο αριθμό μελών να έχει σημασία προκειμένου να διασφαλισθεί η πραγματική της ύπαρξη και δραστηριότητα. Ωστόσο,

το εθνικό δίκαιο δεν μπορεί να καθορίσει τον απαιτούμενο αριθμό μελών σε τέτοιο ύψος ώστε να αντιβαίνει στους σκοπούς της οδηγίας 85/337 και ιδίως στον σκοπό που συνίσταται στο να καταστεί ευχερής ο δικαστικός έλεγχος των έργων που εμπίπτουν στην οδηγία αυτήν.

48 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι, μολονότι η οδηγία 85/337 προβλέπει ότι το ενδιαφερόμενο κοινό που έχει επαρκές έννομο συμφέρον προκειμένου να αμφισβητήσει τη νομιμότητα ενός έργου ή του οποίου τα δικαιώματα θίγονται από έργο πρέπει να μπορεί να προσφύγει κατά της αποφάσεως η οποία εγκρίνει το έργο αυτό, η οδηγία αυτή ουδόλως επιτρέπει τον περιορισμό των δυνατοτήτων προσφυγής, με την αιτιολογία ότι οι ενδιαφερόμενοι είχαν ήδη τη δυνατότητα να προβάλουν την άποψή τους κατά το στάδιο συμμετοχής στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων του άρθρου 6, παράγραφος 4.

49 Ως εκ τούτου, το προβαλλόμενο από το Βασίλειο της Σουηδίας στοιχείο, ότι δηλαδή οι εθνικοί κανόνες παρέχουν ευρύτατη δυνατότητα εκ των προτέρων συμμετοχής στη διαδικασία καταρτίσεως της αποφάσεως που αφορά έργο, ουδόλως μπορεί να δικαιολογήσει το ότι η ένδικη προσφυγή κατά αποφάσεως εκδιδόμενης κατά το πέρας της διαδικασίας αυτής επιτρέπεται μόνον υπό αυστηρές προϋποθέσεις.

50 Εξάλλου, η οδηγία 85/337 δεν αφορά αποκλειστικώς έργα περιφερειακού ή εθνικού βεληνεκούς, αλλά και έργα πιο περιορισμένων διαστάσεων, με τα οποία μπορούν να ασχοληθούν καλύτερα οι τοπικές ενώσεις. Όπως επισημαίνει η γενική εισαγγελέας στο σημείο 78 των προτάσεών της, ο επίμαχος κανόνας της σουηδικής νομοθεσίας αφαιρεί, κατ' ουσίαν, από τις τοπικές ενώσεις κάθε δυνατότητα προσφυγής στη δικαιοσύνη.

51 Η Σουηδική Κυβέρνηση, η οποία αναγνωρίζει ότι, επί του παρόντος, δύο μόνον ενώσεις έχουν τουλάχιστον 2 000 μέλη και πληρούν έτσι την προϋπόθεση του άρθρου 13 του κεφαλαίου 16 του κώδικα περιβάλλοντος, ισχυρίστηκε βεβαίως ότι οι τοπικές ενώσεις θα μπορούσαν να απευθυνθούν σε μία από τις δύο αυτές ενώσεις και να ζητήσουν να προσφύγουν αυτές στη δικαιοσύνη. Ωστόσο, αυτή η δυνατότητα και μόνο δεν αρκεί προς εκπλήρωση των επιταγών της οδηγίας 85/337, διότι, αφενός, οι νομιμοποιούμενες ενώσεις μπορεί να μην έχουν το ίδιο συμφέρον να ασχοληθούν με έργο περιορισμένου εύρους και, αφετέρου, υπάρχει ο κίνδυνος να υποβληθούν στις

ενώσεις αυτές πλείονες αιτήσεις αυτού του είδους, οπότε οι ενώσεις αυτές να υποχρεωθούν να επιλέξουν μεταξύ των αιτήσεων αυτών, σύμφωνα με κριτήρια που εκφεύγουν κάθε ελέγχου. Τέλος, το σύστημα αυτό συνεπάγεται, ως εκ της φύσεώς του, τον κατ' επιλογή περιορισμό των προσφυγών στον τομέα του περιβάλλοντος, ο οποίος αντιβαίνει ευθέως στην εν λόγω οδηγία η οποία, όπως υπομνήσθηκε με τη σκέψη 33 της παρούσας αποφάσεως, σκοπεί στη διασφάλιση της εφαρμογής της Συμβάσεως του Aarhus.

52 Κατά συνέπεια, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337 αποκλείει διάταξη της εθνικής νομοθεσίας η οποία προβλέπει το δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη κατά αποφάσεως αφορώσας έργο το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής μόνο για τις ενώσεις προστασίας του περιβάλλοντος που έχουν τουλάχιστον 2 000 μέλη.

Επί των δικαστικών εξόδων

53 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Σχέδιο όπως το επίμαχο κύρια δίκη, το οποίο συνίσταται στην παροχέτευση των εισρεόντων υδάτων από σήραγγα διελεύσεως ηλεκτρικών καλωδίων και στη διοχέτευσή τους στο χώμα ή στο βραχώδες έδαφος, προς αντιστάθμιση της ενδεχόμενης μειώσεως της στάθμης των υπογείων υδάτων, και στην κατασκευή και διατήρηση εγκαταστάσεων για την παροχέτευση και τη διοχέτευση υδάτων, εμπίπτει στο σημείο 10, στοιχείο ιβ', του παραρτήματος ΙΙ της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων

στο περιβάλλον, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2003/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Μαΐου 2003, ανεξαρτήτως του τελικού προορισμού των υπογείων υδάτων και, ειδικότερα, ανεξαρτήτως του αν πρόκειται να χρησιμοποιηθούν μεταγενεστέρως.

2) **Το ενδιαφερόμενο κοινό, υπό την έννοια των άρθρων 1, παράγραφος 2, και 10α της οδηγίας 85/337, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2003/35, πρέπει να έχει δικαίωμα να ασκήσει ένδικο μέσο κατά της αποφάσεως με την οποία ένα όργανο, το οποίο ανήκει στη δικαστική εξουσία ενός κράτους μέλους, αποφάνθηκε επί αιτήσεως χορηγήσεως αδείας για σχέδιο, ενώ το ενδιαφερόμενο κοινό είχε τη δυνατότητα να μετάσχει στη διαδικασία εξετάσεως της αιτήσεως χορηγήσεως αδείας, παρεμβαίνοντας στη διαδικασία ενώπιον του εν λόγω δικαιοδοτικού οργάνου, και να εκφράσει την άποψή του στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής.**

3) **Το άρθρο 10α της οδηγίας 85/337, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2003/35, αποκλείει διάταξη της εθνικής νομοθεσίας η οποία προβλέπει το δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη κατά αποφάσεως αφορώσας έργο το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής, όπως έχει τροποποιηθεί, μόνο για τις ενώσεις προστασίας του περιβάλλοντος που έχουν τουλάχιστον 2 000 μέλη.**

(υπογραφές)